

3. Кене Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения / Ф. Кене, А. Р. Ж. Тюрго, П. С. Дюпон де Немур. – М.: Соцгиз, 1960. – 1200 с.
4. Маркс К. Теории прибавочной стоимости / К. Маркс, Ф. Энгельс // Сочинения. – 2-е изд. – Т. 26. – Ч. 1–3. – С. 43.
5. Онищенко В. Современные направления формирования инвестиционного процесса в Украине / В. Онищенко // Економіка України. – 2001. – № 10. – С. 46–50.
6. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / М. Дж. Кейнс; пер. с англ. – М.: Прогрес, 1978. – 479 с.
7. Бова Т. В. Методологічна база дослідження державного регулювання інвестиційної діяльності / Т. В. Бова // Інвестиції: практика та досвід. – № 4. – 2010. – С. 3–5.
8. Вовченко О. Л. Інвестиції: економічна сутність та форми / О. Л. Вовченко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 6. – С. 18–22.
9. Про інвестиційну діяльність: закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12>
10. Герасименко І. С. Вплив інвестиційної політики на подолання диспропорцій у розвитку регіонів / І. С. Герасименко // Інвестиції: практика та досвід. – № 5. – 2012. – С. 118–120. – (Серія «Державне управління»).
11. Бланк І. О. Інвестологія: наука про інвестування / І. О. Бланк та ін.; за ред. С. К. Реверчука. – К.: Атіка, 2001. – С. 180.
12. Гитман Л. Дж., Основы инвестирования / М. Д. Джонк; пер. с англ. – М.: Дело, 1999. – 1008 с.
13. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли; пер. с англ. – М.: Инфра-М, 1999. – Т. 1.
14. Бова Т. В. Роль держави в розвитку інвестиційного процесу / Т. В. Бова // Інвестиції: практика та досвід. – № 5. – 2010. – С. 3–6. – (Серія «Теорія інвестицій»).

УДК 336:352.07

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Пономарьов І. Ф.,

д.е.н., професор

Донецького державного університету управління

Полякова Е. І.,

к.е.н., доцент

Донецького національного технічного університету

У роботі розглянуті значення децентралізації управління фінансовими ресурсами, сутність місцевого самоврядування та їх функції. Проведений аналіз

доходів і видатків обласних бюджетів. Дана класифікація податкових надходжень та офіційних обласних трансфертів. Розроблені пропозиції з удосконалення управління фінансовими ресурсами території.

Ключові слова: фінансові ресурси; бюджет; місцеве самоврядування; доходи; аналіз.

В работе рассмотрены значение децентрализации управления финансовыми ресурсами, сущность местного самоуправления и их функции. Выполнен анализ доходов и расходов областных бюджетов. Дана классификация налоговых поступлений и официальных областных трансфертов. Разработаны предложения по совершенствованию управления финансовыми ресурсами территории.

Ключевые слова: финансовые ресурсы; бюджет; местное самоуправление; доходы, анализ.

The article considers the meaning of financial resource management decentralization together with the essence of local government and their functions. The analyses of incomes and expenses is performed. The suggestions on improvement of the financial resources of the territory are developed.

Key words: financial resources, budget, local government, income, analyses.

Постановка проблеми в загальному вигляді, зв'язок з науковим і практичним завданням. Основою функціонування місцевих фінансів є місцеві бюджети. Як свідчать статистичні дані, протягом останніх років спостерігається зменшення частки податкових надходжень в загальній сумі доходів місцевих бюджетів. Спостерігається динамічне збільшення обсягів міжбюджетних трансфертів, що враховуються до складу місцевих бюджетів.

Важливою умовою розвитку самоврядування є розподіл управлінських функцій між державою та територіями, забезпечення правового поля органів самоврядування.

Децентралізація управління фінансовими ресурсами є однією з головних умов забезпечення безперервного розширення відтворення соціально-економічного розвитку території та держави.

У той же час недоліком дослідження управління фінансовими ресурсами міст є недостатня увага до оцінки фінансового стану доходів і видатків місцевого бюджету, здатності забезпечення його фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виділення невирішених питань. Проблематика місцевого самоврядування та фінансів забезпечення територіальних бюджетів займає важливе місце в рішеннях Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України [1, 2] і розглядається як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Проблему реалізації удосконалення управління місцевими фінансами досліджували такі автори, як: І. І. Пенкін [3], В. В. Зайчикова [4], В. А. Ільяшенко [5], В. Кудрашов [6], О. В. Кузмін [7], Ц. Г. Огонь [8], І. В. Сагайдак [9], П. М. Леоненко [10] та інші; М. А. Азарова, О. С. Васюк, Н. С. Іванов, О. С. Кузмін, М. І. Сивульський, які визначають вплив місцевого самоврядування на ефективність бюджетів місцевого рівня.

Загальна мета дослідження. Метою статті є аналіз доходної та видаткової частин обласних бюджетів України, виявлення проблем та

перспектив децентралізації управління фінансовими ресурсами міст та перспектив бюджетного розвитку самоврядування міст.

Викладення основного матеріалу, обґрунтування отриманих результатів. В силу необхідності ефективного, просторого розвитку територій сьогодні суттєвого значення набуває удосконалення децентралізації управління фінансовими ресурсами міст, яка здатна внести стабільність в створенні взаємовідношень між державою і органами місцевого самоуправління, створити умови ефективного використання фінансових ресурсів та умови ефективного соціально-економічного розвитку міст, селищ. На сучасному етапі необхідно реалізувати умови фінансово-економічного розвитку міст на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації та децентралізації і управління фінансовими ресурсами, подолання державного соціально-економічного розвитку окремих територій. У теперішній час в Україні триває пошук між завданнями центральної та місцевої влади. Фінанси місцевих органів влади перебувають нині в процесі самоуправління. Процес формування самоуправління місцевих органів влади супроводжується значними труднощами, пов'язаними з численними факторами. Один із них – необхідність ліквідації деформацій у фінансовій системі, що сформувалась в попередній період. Другий фактор, який стримує формування місцевого самоуправління фінансами, є відсутність сучасного досвіду в управлінні організацій фінансової системи, третій фактор – це відсутність правового поля самоврядування, без якого не можуть ефективно існувати фінанси місцевих органів влади.

Фінансова система – це система формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади, покладених на них завдань та функцій [3-10].

Фінанси місцевих органів влади як система охоплюють зв'язок між місцевими бюджетами і фінансами підприємств, організацій та установ комунальної форми власності.

Таким чином, фінанси місцевих органів влади як система охоплюють кілька основних взаємопов'язаних структурних елементів. Це – доходи і видатки бюджету, способи їх формування та місцеві фінансові інститути, суб'єкти й об'єкти системи та інші гілки фінансової системи держави. Головним елементом фінансів місцевих органів влади є бюджет. Саме місцевий бюджет є точним відображенням функцій та завдань, що покладаються на місцеву владу. Економічна сутність місцевого самоуправління проявляється в таких функціях:

- формування грошових ресурсів для місцевої влади;
- розподіл і використання фінансових ресурсів між галузями народного господарства;
- контроль за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, органами місцевої влади.

В Україні за економічною природою доходи місцевих органів влади, згідно з законодавством, поділяються на власні, закріплені й регульовані.

Закріплені – це одна із форм переданих доходів органом самоуправління на стабільній, довгостроковій основі. Перелік закріплених доходів визначено

Бюджетним кодексом України. Законодавство України визначає, що власні та закріплені доходи є основою самостійності місцевих бюджетів. Однак частка цих доходів ще досить низька.

З метою децентралізації управління фінансовими ресурсами та зміцнення доходної бази органів самоврядування слід значно збільшити частку власних доходів міст. Стан і рівень доходів місцевих органів влади визначається способами їх формування, які в значній мірі залежать від характеру й особливостей економічної системи держави. Закономірним явищем є те, що в більшості розвинених країн основним способом формування доходів місцевих органів влади є місцеві податки і збори. Велику роль відіграють комунальне господарство, комунальні позики, дотації та інші трансферти. До теперішнього часу в Україні основним способом формування доходів місцевих органів влади є відрахування від регульованих доходів. Дослідження показало, що місцеві податки та збори, кредити й інші джерела формування доходів місцевих органів влади складають 50-80% і відіграють незначну роль. Склад доходів, що закріплюється за бюджетами місцевого самоврядування, враховується при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Регульовані доходи – це також одна з форм доходів, що передається центральною владою місцевим органам влади або з бюджетів територій вищого адміністративного рівня до бюджетів територій низького рівня. Порядок передачі та розміри регульованих доходів в Україні наведені в Бюджетному кодексі України та щороку вставляються в Законі України «Про державний бюджет».

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, що застосовуються для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів для обласних бюджетів та бюджетів міст, слід визначати з урахуванням особливостей їх статусу.

Таким чином, місцеві бюджети як економічна категорія відображають грошові відносини, що виникають між органами влади та суб'єктами розподілу частини вартості валового регіонального продукту з приводу формування фондів фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку міст та поліпшення доброту їх населення.

Важливу роль у становленні самостійності місцевого самоврядування відіграє аналіз здійснення доходів і видатків місцевого бюджету та їх склад (таблиця).

Аналіз питомої ваги податкових надходжень до загальної суми доходів обласних бюджетів України за 2011 рік дає змогу розбити їх на 3 групи (див. табл.):

до I групи (10-20%) належать наступні області: Вінницька (18,49%), Закарпатська (11,50%), Івано-Франківська (14,92%), Кіровоградська (16,34%), Тернопільська (12,01%), Хмельницька (14,38%), Черкаська (17,46%);

до II групи (21-30%): Київська (25,44%), Сумська (22,33%), Харківська (27,86%) області;

до III групи (31-50%): Донецька (44,13%), Дніпропетровська (48,72%) та Чернігівська (44,43%) області.

Таблиця

Аналіз доходів видатків обласних бюджетів України за 2012 рік

№ пор.	Область	Надходження статей доходу до бюджету					Видатки бюджету	Питома вага статей доходу до їх загальної суми, %			
		Податкові надходження	Неподаткові надходження	Власні надходження бюджетних установ	Офіційні трансферти	Всього доходів до бюджету		Податкові доходи	Неподаткові доходи	Власні надходження бюджетних установ	Офіційні трансферти
1	Вінницька	628,67	78,53	0,40	2692,13	3399,73	3399,73	18,49	2,31	0,01	79,20
2	Дніпропетровська	3439,99	268,37	-	3354,33	7062,69	7062,67	48,72	3,78	-	47,49
3	Донецька	4231,32	222,19	-	5135,73	9589,25	9589,25	44,13	2,32	-	53,56
4	Закарпатська	250,59	55,20	0,003	1873,01	2178,80	2178,04	11,50	2,53	-	85,97
5	Івано-Франківська	378,63	71,60	0,013	2087,10	2537,34	2537,34	14,92	2,87	0,01	82,86
6	Київська	729,53	133,98	0,009	2003,68	2867,39	2870,19	25,44	4,67	0,01	69,88
7	Кіровоградська	304,12	51,98	0,011	1505,16	1861,26	1861,26	16,34	2,79	0,01	80,86
8	Сумська	444,71	72,17	0,02	1474,81	1991,89	1991,61	22,33	3,62	0,01	74,04
9	Тернопільська	219,69	58,81	0,26	1150,38	1829,14	1829,14	12,01	3,22	0,01	84,76
10	Харківська	1197,91	118,22	6,01	2976,88	4299,03	4299,03	27,86	2,75	0,14	69,25
11	Хмельницька	340,30	96,11	2,0	1927,29	2365,67	2365,67	14,38	4,06	0,09	81,47
12	Черкаська	380,63	68,27	18,0	1713,04	2079,94	2079,94	17,46	3,13	0,86	78,58
13	Чернігівська	398,93	35,54	2,50	455,60	898,03	897,53	44,43	4,29	0,28	50,74

Дослідження показало, що в зв'язку з низьким соціально-економічним розвитком I групи областей податкові надходження складають низьку питому вагу в доходах цих територій.

Середній рівень соціально-економічного розвитку мають сім областей України II групи (21-30%).

Високий рівень соціально-економічного розвитку мають Донецька, Дніпропетровська та Чернігівська області (31-50%).

Важливе значення для управління фінансовими ресурсами міст є дослідження обсягів міжбюджетних трансфертів, що враховуються до складу місцевих бюджетів.

Аналіз офіційних обласних трансфертів свідчить, що питома їх вага в загальній сумі доходу складає від 47% до 82%.

Залежно від рівня питомої ваги офіційних трансфертів в загальній сумі доходів бюджету, виділено три обласні групи:

I група (40-60%): Дніпропетровська (47,49%), Донецька (53,56%) та Чернігівська (69,25%);

II група (61-70%): Київська (69,88%) та Харківська (69,25%);

III група (71-86%): Дніпропетровська (79,20%), Закарпатська (85,97%), Івано-Франківська (82,26%), Кіровоградська (80,86%), Сумська (74,04%), Тернопільська (84,76%), Хмельницька (81-47%) та Черкаська (78,58%).

Дослідження показали, що трансферти є складовою бюджетів міст, що надходять з уряду, складають 50-80% загальних доходів області. В системі фінансового вирівнювання місцевих бюджетів області міжбюджетні трансферти є донорами депресивних територій. З наявності як промислово-розвинених територій, так і територій з ознаками депресивного стану економіки, питання управління показниками трансфертів та вирівнювання стають для малих територій особливо гостро. Для вирішення проблем децентралізації управління фінансовими ресурсами доцільним є:

розробка методів впливу на об'єкти управління міст: адміністративно-організаційних, фінансових, економічних, правових, забезпечення правової самостійності органів місцевого самоуправління;

забезпечення умов щодо самостійного формування місцевих бюджетів, розробки програм і планів соціально-економічного розвитку;

правове обґрунтування, поширення бази доходної системи бюджетів міст за рахунок закріплених джерел до 50-60%, які будуть забезпечувати покриття видатків бюджету територій;

ефективне використання місцевими органами влади методів децентралізації управління, поширення повноважень муніципальних органів місцевого самоврядування;

бюджетний федералізм і децентралізація фінансів.

Таким чином, слід обґрунтувати поняття управління фінансовими ресурсами в умовах їх децентралізації – це механізм взаємозв'язку і взаємодій організації структури управління і процесів прийняття рішень з прийомами, методами і правилами фінансово-економічної діяльності, спрямованого на ефективне функціонування і розвиток міст України.

Система самоуправління забезпечує найбільш повне і своєчасне виконання необхідних функцій муніципальних органів влади і на цій основі найбільш раціональне виконання технічного, виробничого, економічного фінансового, екологічного і правового потенціалу, функціонування територій в Україні. Децентралізація управління дасть змогу забезпечити безперервне розширення відтворення на різних рівнях соціально-економічного розвитку територій та держави управління фінансовими ресурсами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів України повинно розглядуватися як фінансово-економічна категорія при розробці бюджетної політики місцевих фінансів, фінансового законодавства, міжбюджетних відносин. Саме місцеві бюджети дозволяють надати оцінку можливості соціально-економічного розвитку держави.

Проведене дослідження дозволило розробити такі висновки і рекомендації:

1. Необхідно посилити роль децентралізації управління фінансовими ресурсами, яка здатна внести стабілізацію соціально-економічного розвитку на місцевому рівні.

2. Діяльність органів державної влади самоуправління зосереджувати на стабілізації доходів і видатків місцевого бюджету.

3. Проведене дослідження показало, що питома вага податкових надходжень до загальної суми доходів обласного бюджету складає від 10% до 50%.

4. Аналіз показав, що в зв'язку з низьким соціально-економічним розвитком питома вага обсягів міжбюджетних трансфертів до загальної суми доходів місцевого бюджету складає від 47 до 82%.

5. Правове обґрунтування поширення бази дохідної системи місцевих бюджетів за рахунок закріплених джерел до 50-60% дозволить забезпечити покриття видатків бюджету, що надасть фінансову сутність соціально-економічного розвитку міст держави.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 37-38. – Ст. 189.

2. Порядок здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визначення територій депресивності: постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/ogibin/ljus/maincgi?nreg=235-2010/-%EF.

3. Пенкин И. П. Регион как объект анализа государственного управления / И. П. Пенкин, Т. В. Грицюк, А. В. Пескин // Региональная экономика: теория и практика. – 2005. – № 3. – С.19–25.

4. Зайчикова В. В. Удосконалення бюджетного законодавства в контексті європейського досвіду скорочення дефіциту бюджету/ В. В. Зайчикова // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 56-67.

5. Ільяшенко В. А. Бюджетне фінансування органів місцевого самоврядування / В. А. Ільяшенко // Держава і регіони. – 2010. – № 4. – С. 117–122.
6. Кудрашов В. Состояние государственных финансов и направления их оздоровления // Фінанси України. – 2006. – №8. – С. 15-34.
7. Кузьмін О. В. Оцінювання виконання бюджетних програм на основі системи показників результативності / О. В. Кузьмін, І. К. Сорока, Ю. А. Тропак // Економіка та держава. – 2012. – № 3. – С. 12–15.
8. Огонь Ц. Г. Доходи місцевих бюджетів та надходжень їх реструктуризації / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3-11.
9. Сагайдак І. В. Доходи місцевих бюджетів в Україні: структура та напрями оптимізації / І. В. Сагайдак // Економіка та держава. – 2012. – № 2. – С. 52–55.
10. Леоненко П. М. Теорія фінансів: навчальний посібник / П. М. Леоненко, П. І. Юхименко, А. Н. Ільєнко та ін.; за заг. ред. О. Д. Василика. – К.: Центр навч. літ., 2005. – 480 с.
11. Інформація про виконання обласного бюджету за 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.danada.gov.ua/publicatinu/cantent/17a62.htm>.

УДК 314.125

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ВІДТВОРЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Попова Ю. М.,

к.е.н., доцент кафедри логістики

Донецького державного університету управління

Бабіч-Вєпрєва В. О.,

здобувач Інституту економіко-правових

досліджень НАН України

В статті проведено детальний аналіз соціальних та економічних факторів, що мають особливий вплив на процес відтворення населення. Дослідження показало, що вплив може набувати як позитивного характеру, так і негативного, залежно від особливостей сформованого соціального середовища. Слід зазначити й неоднорідність потенціалу окремо взятої територіальної одиниці, що спонукає дослідників ще глибше робити порівняльний аналіз. В основі статті закладено історичний аналіз вищезгаданих факторів, й їх аналіз з точки зору економічної теорії.

Ключові слова: *релігія, культура, освіта, відтворення, народжуваність, смертність, соціальна політика, демографічна політика.*

В статтє проведен детальний анализ социальных и экономических факторов, имеющих особое влияние на процесс воспроизводства населения. Исследование показало, что воздействие может приобретать как положительный характер, так и отрицательный, в зависимости от сформировавшейся социальной среды. Следует отметить и неоднородность